

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ
Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research

Sayı/Issue 11 (Haziran/June 2023), s. 464-478.
Geliş Tarihi-Received: 28.03.2023
Kabul Tarihi-Accepted: 25.04.2023
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1272426

Anadolu Masallarında Kıskançlık Olgusu ve Cezaları*

The Case of Jealousy and Its Penalties in Anatolian Tales

Recep DEMİR**

Öz

Masal türü ve masal anlatma geleneği; Türk halk edebiyatı, Türk folkloru ve Türk kültürü açısından önemli bir alan kabul edilmektedir. Çocukların ninni ile birlikte ilk kez karşılaştıkları edebi tür olan masallar; olağanüstü kişi ve olayların anlatıldığı, genellikle hayali zaman ve mekânda vuku bulan, topluma ait kültürel veriler barındıran, eğlendirirken aynı zamanda eğiten ve öğreten metinlerdir. Bireyin toplumun beklentileri doğrultusunda yetiştirilmesinde önemli katkısı olan masallar, küçük yaşlardan itibaren çocuklara değer eğitimi veren edebi metinlerin başında gelmektedir. Öncelikli tüketicisi çocuklar olan masallar aynı zamanda iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın mücadelesine de sahne olmaktadır. İyinin kötüye, doğrunun yanlışına karşı gösterdiği çaba metinlerin sonunda genellikle iyi ve doğrunun zaferiyle noktalanmaktadır. Suç işleyen ve kötülük yapanlar ise masaldaki adalet algısı doğrultusunda cezalandırılmaktadır. Günümüz hukuk sisteminde var olan yasa-hâkim ilişkisi, masal dünyasında "Türün gereklilikleri (yasa)-anlatıcı (hâkim)" şekline bürünerek kendi içerisinde adalet sistemini oluşturmuştur. Masalarda kötülük yapan veya suç işleyen kahramanlara, türün genel kaideleri dahilinde anlatıcının kişilik özelliklerine, karakterine ve kararına uygun ceza verilmektedir. Anadolu masallarında tespit edilen ve masalların büyük çoğunluğunda ölüm ile cezalandırılan suçlardan biri kıskançlık olmuştur. Kıskançlık, gerçek hayatta değerlendirildiğinde bir suç unsuru olarak görülmemekle birlikte masalarda işlenen birçok suçun oluşmasında temel sebeptir. Masal metinlerinde genellikle "anormal kıskançlık" ile karşılaşılır. Bu tür kıskançlıkta birey, kaybetmekten korktuğu şeyi saplantı haline getirir. Bu durum aşırılık, şiddet ve saldırganlık gibi istenmeyen davranışlara yol açar ve kahramanı suça yönlendirir. Masal ahlakı açısından tasvip olunmayan davranışlar sergileyen kahraman da yine masal içi adalet sistemine göre cezalandırılmaktadır. İşlenen benzer suçlara verilen cezalar masaldan masala büyük değişiklikler göstermektedir. Belirlenen eş metinlerde (varyantlarda) cezaların çeşitlilik göstermesinde anlatıcının kişilik özellikleri rol oynamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anadolu masalları, kıskançlık, suç, ceza.

Abstract

Folk tale and tale-telling tradition is considered an important field for Turkish folk literature, Turkish folklore and Turkish culture. Folk tales, which are the literary genres that children encounter for the first time with lullabies, are texts that mention fantastic people and events, usually take place in imaginary time and place, contain cultural data belonging to the society, educate and teach while entertaining at the same time. Folk tales, which have an important contribution in raising the individual in line with the expectations of the society, are at the

* Bu makale "Anadolu Masallarında Suç ve Ceza Motifi" adlı yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

** Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Samsun/Türkiye, e-posta: recepdemir@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7021-128X.

forefront of the literary texts that provide value education to children from an early age. Folk tales, whose primary consumers are children, are also the scene of the struggle between good and evil, right and wrong. The effort of the good against the evil, the right against the wrong, usually ends with the victory of good and right at the end of the texts. Those who commit crimes and do evil are punished in line with the perception of justice in the folk tale. The relationship between the law and the judge, which exists in today's legal system, has formed the justice system in itself by taking the form of "necessities of the genre (law)-narrator (judge)" in the folk tale world. The heroes who do evil or commit crimes in folk tales are punished in accordance with the personality traits, character and decision of the narrator within the general rules of the genre. Jealousy was one of the crimes that were determined in Anatolian folk tales and punished with death in the vast majority of these tales. Jealousy is not seen as an element of crime when evaluated in real life, but it is the main reason for many crimes committed in folk tales. In folk tales, "abnormal jealousy" is often encountered. In this type of jealousy, the individual becomes obsessed with what s/he fears losing. This leads to undesirable behaviors such as extremism, violence, aggression and leads the hero to crime. The hero, who exhibits behaviors that are not approved in terms of folk tale morality, is also punished according to the folk tale justice system. Penalties for similar crimes vary greatly from tale to tale. The personality traits of the narrator play a role in the variety of punishments in the determined co-texts (variants).

Keywords: Anatolian Folk tales, jealousy, crime, penalty.

Giriş

Türk Folkloru'nda önemli bir yer edinen masal ve masal anlatma geleneği Türk kültürünün de önemli parçalarından biridir. Tarihsel süreçte sözlü gelenekte oluşmuş; varlığını nesilden nesile aktararak sürdürmüş; mucizeler, olağanüstülükler, hayali varlıklar vb. barındıran edebî bir anlatı olarak kabul edilen masallar Türkiye'de ve dünyada halk bilimi alanında en fazla araştırma yapılan konulardan biri olmuştur.

Masallar üzerine çalışan halkbilimcilerden Boratav'a (2015, s. 85) göre masalın diğer türlerden ayrılan özelliği, "hayal yaratması izlenimini vermesi" olarak değerlendirilmiştir. Boratav masalı, hayal ürünü, gerçekle alakasız ve içeriğinde geçen olaylara inandırmak gibi bir amacı olmayan anlatı olarak tarif etmektedir. Alptekin (2002, s. XI) de tanımında inandırıcılık konusuna değinmektedir. Ona göre masal, nesir türünde söylenmiş ve dinleyicilerini inandırmak gibi bir gayesi olmayan, bütünüyle hayal ürünü bir türdür. Masal konusunda pek çok çalışması bulunan Sakaoğlu ise Boratav ve Alptekin'in tanımlarında geçen "masalların inandırıcılık iddiasının olmaması" tespitine katılmamaktadır. Geçmişte masalın gerçek tüketicilerinin çocuklar ve aile büyükleri olduğu düşünüldüğünde Sakaoğlu (1973, s. 4), masallarda haksızlık ve zulüm gören, kandırılan kahramana bu bireylerin üzüldüğünü belirtir. Dolayısıyla masalı anlatan ve dinleyenlerin vuku bulan olaylara inandıklarını söyler ve masalı şöyle tanımlar: "Kahramanlardan bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü olduğu halde dinleyicileri inandırabilen bir sözlü anlatım türüdür".

Naki Tezel (2017, s. 8), masaldaki zaman ve mekânın bilinmezliğini vurgulayarak bir tanım yapmıştır. Ona göre masal, olayların gerçekleştiği yer ve zamanı belirsiz; peri, dev, cin, ejderha, Arap bacı vb. gibi kahramanları olan, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir. Seyidoğlu (2016, s. 9), masalların yer, zaman ve oluşum şekillerinin bilinmediğini ifade eder. Sözlü gelenekte varlığını devam ettirirken nesilden nesile yıllar boyunca aktararak günümüze ulaşan masal, Seyidoğlu'na göre halkın ortak malı olarak meydana gelmiştir. Şimşek (2001, s. 2), masalların insanların hayallerini süsleyen, onları rüya alemine ulaştırın, dertlerini, problemlerini, sıkıntılarını belli bir süre unutturan anlatılar olduğunu söylemiştir.

Masalların içeriğinde olağanüstülüklerle dolu olaylar, kahramanlar, varlıklar, mekanlar, eşyalar olsa bile oluşturulduğu toplumun kültüründen ve gerçek hayatından izleri de satır aralarında barındırır. Bu türden bilgiler, masalların bir topluma ait sosyolojik birer kaynak olarak kabul edilmesi gerekliliğini de ortaya koyarlar. Tökel (2008, s. 41), masalları milletlerin bilinçaltı hazineleri olarak tanımlar. Bireyi tanımak için nasıl çocukluğuna kadar inip araştırma yapmak gerekiyorsa, milletleri tanımak ve anlamak için de o milletin oluşturduğu masal, efsane ve destan gibi türlere inmek gerekmektedir. Masalların milletler hakkında sosyolojik, kültürel, ekonomik, coğrafi, tarihî vb. veriler içerdiği bilinmektedir. Yavuz (2009, s. 35-36), Güneydoğu Anadolu'dan derlenen masallardan bir örnek vererek konuya açıklık getirmektedir. Bölge, geçmişte temiz içme suyu bulmanın zor olduğu bir yerdir. Bu durum masallara şu şekilde yansımaktadır: Gelin ve görünce arasındaki çekişmede kurnaz gelin görüncesinin suyuna yılan yavrusu atar ve suyu içirir. Yılan görünçenin karnında büyüyünce erkek kardeşleri hamile zannederek görünceyi evden atarlar. Bu durum Yavuz'un derlediği "Fatma, Kül Eşek, Bıra Mus" adlı üç masalda tekrarlanmaktadır. Yavuz, bu örnekten hareketle yöredeki temiz su kıtlığı ve bu durumun insan hayatında özellikle de bekar kızlar üzerinde nasıl etkiler bıraktığının anlaşılabilceğini ortaya koymuştur.

Masallarda gerçek olaylara nadiren de olsa yer verilmekle birlikte genellikle hayalî, mucizevi, olağanüstü olaylar konu edilmektedir. Olağanüstü yetenek, öngörü, güç ve akla sahip insan, hayvan, bitki veya varlıkların maceraları anlatılmaktadır. Masallarda zengin ile fakir, iyi ile kötü, güzel ile çirkin, dürüst ile yalancının çekişmesi; yer altı-yer üstü dünyalarda, hayalî ülkelerde ve bazen de gerçek dünyada genellikle gerçeküstü bir şekilde vuku bulur. Mucizelerin sıklıkla kullanıldığı bu anlatılar iyilerin kazandığı mutlu sonla biter ve dinleyiciye umut olur. Masallar, teknolojinin insan hayatında bugünkü kadar yer kaplamadığı dönemlerde bir eğlence, buluşma, hoşça vakit geçirme aracı olarak kullanılmışlardır.

İnsanoğlu çocukluk döneminde kurduğu uçsuz bucaksız hayallerin birçoğunu masallarda cereyan eden olaylardan cesaret alarak gerçekleştirilmeyi hedefler. Günümüz teknolojisi de büyük oranda kurulan bu hayaller ve hedeflerin doğrultusunda bugünkü düzeyine ulaşmıştır. Nitekim Günay (2011, s. 682), masallardaki mucizelerin, olağanüstülüklerin ve birçok hayalî unsurun bugün de devam ettiğini veya varlığını sürdürdüğünü belirtmektedir. İnsan önce olmayanı hayal eder ve sonra gerçekleştirir. Zira bilimkurgu denilen alan Günay'ın ifadesiyle "masalın yeni bir üslupla sunumu"dur. Masallarda anlatılan birçok hayal ürünü yalnızca bilimkurgu filmlerinde gösterilmekle kalmayıp insan hayatının da bir parçasına dönüşebilmektedir. Söz gelimi, *uçan halının* uçak, *olağanüstü aynanın* televizyon-bilgisayar, *açıl sofram açılın* internetten yemek siparişi, *yol gösteren nesnelere* navigasyon cihazına dönüştüğü günümüzde masal ürünü olan cisimlerin gerçek olduğu görülmektedir. Bugün için masallarda yer alan devler, yapay zekaya sahip devasa robotların icadına; anka kuşu, insanoğlunun ölümsüzlüğü bulmasına; mekanlar arası hızlı geçiş, ışınlanmaya doğru giden yolda insanoğlunun hayal kurmasına olanak sağlayan masal motifleridir.

Çocukların doğumdan itibaren hatta doğmadan önce ilk duydukları edebi türler ninniler ve masallardır. Teknolojik imkanlar neticesinde bireylerin dijital ortamda kayıtlı masallara ulaşma imkânı artsa da masal anlatma ve dinleme geleneği günümüzde de devam etmektedir. Hayata dair tecrübeleri, toplumun geleneklerini, göreneklerini, kültürünü yansıtan masallarla büyüyen çocuklar iyiye, doğruya yönelir; emek vermeden başarının gelmeyeceğini bilir; zekânın, başarının, erdemli olmanın önemini kavrar (Demir, 2018, s. 14).

Suç ve Ceza Kavramı

Suç kavramının toplumdan topluma, kişiden kişiye, zamandan zamana ve olaydan olaya farklı yorumlanması, kavramın sınırlarının çizilmesini ve tanımı hakkında mutabakata varılmasını zor bir hale getirmiştir. İsmail Güllü (2014, s. 104), suçun; hukuk, devlet, din gibi toplumu doğrudan ilgilendiren farklı disiplinlerle ilişkisine değinerek, bu kavramın çok boyutluluğuna dikkat çekmiştir. Bu durum aynı zamanda suç kavramının genel kabul gören bir tanımının yapılmasını da güçleştirmektedir. Suç kavramının çok yönlü oluşu ve karmaşıklığı, terimin farklı disiplinlerde farklı tanımlanmasına neden olmuştur.

Tomanbay (1999, s. 254), suç kavramını toplumsal normlara ve kurallara uygunluk açısından tanımlamaya çalışmıştır. Davranışlar veya eylemler toplumun kurallarına, yasalarına uymuyorsa suç kavramından söz etmek mümkündür. Suç, devletin yasalarına uymayan, yazılı kurallarla yasaklanmış ve çeşitli yaptırımlarla cezası belirli olan davranışlar veya eylemler bütünüdür. Erdoğan (2011, s. 94), suç ve suçlu kavramlarının tanımını yaparken kişinin içinde bulunduğu sosyolojik bağlamı değerlendirmeye alır. Suçu, toplumun belirlediği kurallara uymayan; suçluyu ise bu kurallara uymayan kişi şeklinde tanımlar.

Toplumsal düzen, toplumun bilinçli bir şekilde oluşturduğu yazılı veya farkında olmadan, birlikte yaşamın bir gereği olarak oluşan yazısız, ahlakî kurallarla sağlanmaktadır. Düzenin var olduğu bir toplumda işlenen suç Foucault'ya (2013, s. 151) göre, sadece mağdura değil toplumsal hayatın devamlılığına da büyük zararlar verir. Toplumsal bünyeye verdiği zararlar, toplumun içine soktuğu düzensizlik, toplumda yol açtığı rezalet, insanlara kötü örnek teşkil etmesi bakımlarından suç; eğer cezalandırılmazsa tekrarlanması teşvik edilmiş ve yaygınlaşma olanağı bulmuş olarak görülmektedir.

Bir arada yaşayan insanlar, buldukları toplumda düzeni tesis etmek için birtakım kurallara ihtiyaç duymuştur. Toplum düzenini sağlayan bu kurallar, cezalandırma ve çeşitli yaptırımlarla desteklenmiştir. Bir arada yaşamının gereği itibarıyla toplumsal düzeni aksatmaya yönelik işlenen suçlara cezai yaptırımlar uygulanmıştır. Suçu engellemek için oluşturulan bu yaptırımların kökeni eskiye dayanmaktadır. Toplumların var olduğu günden bu yana suç işleyenler, değişik şekillerde cezalandırılmışlardır. Bu cezalandırma, toplumdan topluma, kültürden kültüre, dönemden döneme değişiklik göstermiştir.

Suç ve ceza arasındaki ilişki sosyal hayatın her alanında var olmakla birlikte kurmaca eserlerde ve edebi metinlerde de kendisine yer bulmaktadır. Edebiyatın hemen her alanında suç-ceza ilişkisi kurgusal olarak yer alır. Masal türü de bu alanlar arasında yapısal olarak iyi-kötü temeli üzerine kurulan ve sonunda iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı; suç-ceza ilişkisinin belirgin olarak görüldüğü türlerin başında gelmektedir.

Anadolu Masallarında Kıskançlık ve Cezaları

Türkçe Sözlükte (2011, s. 1424) "bir kimse bir üstünlük gösterdiğinde veya sevilen birisinin, başkası ile ilgilendiği kanısına varıldığında takınılan olumsuz tutum, güncülük, hasetçilik, hasetlik, hasutluk" şeklinde tanımlanan kıskançlık; suç sebepleri arasında önemli bir yer tutmaktadır. Kıskançlık kavramı, İslam Ansiklopedisi'nde hasetlikle ilişkilendirilmiş ve "başkasının sahip olduğu imkanları çekememe" şeklinde daha genel bir tanım yapılmıştır (Çağrı, 1997, s. 378). Kıskançlık ve haset kavramları literatürde farklı algılanmasına rağmen Türkçe Sözlükte bu iki kavram birbirinin yerine

ve eşanlımlı olarak verilmiştir. İncelediğimiz Anadolu Masallarında “kıskançlık” genellikle *Türkçe Sözlük*’te belirtildiği gibi hasetlik ile ilişkilendirilmiştir.

Kıskançlığı psikolojik boyutu ile ele alan araştırmacılar da bulunmaktadır. Pines ve Friedman (1998, s. 55), kıskançlık kavramını önemsenen bir durumun yok olmasına neden olabilecek bir tehdidin sonucunda verilen tepki, DeStone ve Salovey (1996, s. 368), değer verilen veya önemsenen bir ilişkiyi kaybetme sonucunda ortaya çıkan öfke, saldırganlık, üzüntü, korku hali olarak ifade etmişlerdir. Dillon’a (2013, s. 14) göre, kişinin sevdiği biriyle ilişkisine yönelik bir tehdidin farkına vardığında iğrenç duygulara sebep olan bağlama göre değişen bir duygu, Spielman’a (1971, s. 62) göre ise, kayıp tehdidinden dolayı sahip olunan şeyi elde tutmayı ve içinde bulunulan durumu (ilişkiyi/nesneyi/başarıyı) sürdürmek üzere ortaya çıkan duygu şeklinde tanımlanmıştır.

Kıskançlığın bir tehdit anında ortaya çıktığı literatürde kabul görmüş bir yargıdır. Buunk ve Fernandez (2020, s. 211) de tehdidin gerçek olmakla beraber, hayali veya potansiyel de olabileceğini belirtirler. Kıskançlık duygusu tek başına ortaya çıkmayıp korku, şüphe, kaygı, öfke, reddetme ve tehdit gibi duygularla birlikte görülmektedir.

Kıskançlık ve hasedi, sosyal konumun belirlenmesinde, bireyin gelişiminde, değer verilen şeylerin anlaşılmasında veya önemli ilişkilerin tehditlerden korunmasında yardımcı işlevsel duygular olarak gören Tuna (2018, s. 1762), bu duyguların ileri seviyelere ulaştığında yani patolojik boyuta geldiğinde bireyler üzerinde olumsuz etkileri olduğunu iletmektedir.

Demirtaş ve Dönmez (2006, s. 189), kıskançlık sonucu verilen tepkilerin düzeylerine göre kıskançlığı derecelendirmişlerdir. Bu tepkiler arasında duygu ve düşüncelerde aşırılık, tehdit veya şiddet içermesi gibi fiziksel olarak algılanabilen davranışlar görülmesi durumunda anormal kıskançlık ile karşılaşıldığı sonucuna varılabilir. Anormal kıskançlık kişilerin psikolojisini etkilediği için kötü sonuçlar doğurabilmektedir.

Bütün bu tanımlar göz önünde bulundurulduğunda, değer verilen kişiyi, nesneyi veya mevkiiyi kaybetme korkusu kıskançlığa sebep olabilmektedir. Bu korku sonucunda kişiler davranışlarını ve düşüncelerini durduramayarak başkasını kıskanmaya ve haset etmeye başlar. Anadolu masallarında, kıskançlık konusunun ele alındığı masalarda kötü karakterler iyi ve güzel olan her şeyin kendilerinde olmasını beklerler. Bu sebeple karşısındaki kişiyi yok etmek için çeşitli yollara başvururlar.

Anadolu masallarında, kıskançlık sonucu herhangi bir kötü eylem gerçekleşmediyse suç olarak kabul edilmemektedir. İncelediğimiz masalarda kıskançlığın suç olarak değerlendirilebilmesi için kötü kahramanın kıskandığı kişilere zarar vermesi kriteri aranmıştır. Küçük kardeşin, kısmetinin güzelliğini veya görevi başarmasını kıskanarak kuyuda terk etme, kardeşlerin kendilerinin başaramadığı bir durumu küçük olanın başarmasından duydukları üzüntü ve kıskançlığın onlara yaptırdığı kötülükler, gelinin güzelliğine kapılan padişah babaların, oğullarına yaptıkları gibi durumlara birçok masalda rastlamak mümkündür. Bu gibi kötülükler masalların sonunda genellikle cezalandırılmaktadırlar (Demir, 2018, s. 34).

Anadolu sahasına ait 15 masal kitabındaki 854 masal incelenerek tespit edilen suçlar arasında masalarda en çok karşılaşılan suç/a teşvik nedeni kıskançlık olarak belirlenmiştir. Kıskançlık tek başına bir cezalandırılması gereken bir suç olmamakla birlikte masalarda işlenen birçok başka kötülüklerin arka planındaki teşvik unsurudur.

Tarama sırasında kıskançlığın konu edildiği masallar belirlendikten sonra farklı derleme eserlerindeki birçok masalın birbirine benzediği fark edilmiş ve bu masallar Oğuz'un (1999, s. 4) tanımından hareketle eş metin olarak değerlendirilmiştir. Eş metin (varyant) birbirine benzemekle beraber, birbirinin aynı metin değildir. Birbiriyle yan yana geldiğinde uygun bir beraberlik ve "eşitlik" sergileyen metindir. Olay ve motif yapısının birbirine tamamen benzediği bu metinlerde küçük farklılıklar bu metinleri eş metin olarak kabul etmemize yeterli olmaktadır.

1. Kardeşlerin Birbirini Kıskanması

"Zülfü Mavi" (EM, s. 178-183) adlı masalda kıskanç ablaların küçük kardeşlerinin mutluluğuna katlanamaması anlatılmaktadır. Masalın özeti şu şekildedir: Üç kız kardeş üç şehzade ile evlenmek isterler ve evlendiklerinde yapabilecekleri şeylerin sözünü verirler. Büyük kız "bütün insanlar otursa bile hâlâ dolmayacak halı", ortanca kız "bütün insanlığa yetecek kadar yemeği yumurta kabuğunda pişirme", küçük kız ise "sırma saçlı, inci dişli bir kız çocuğu ve altın dişli, sırma saçlı bir erkek çocuğu doğurma"yı vaat ederler. Ancak sadece küçük kız sözünü tutar. Bunun üzerine büyük ve ortanca kız, küçük kardeşlerinin sözünü tutmasını ve mutluluğunu çok kıskanırlar. Çocukları cadı kadın aracılığıyla kaçırıp küçük şehzadeye de kardeşlerinin köpek ve kedi eniği doğurduğunu söylerler. Şehzade buna inanır ve karısını mezara gömdürür. Ardından çocuklar büyüyüp Zülfü Mavi aracılığıyla babalarıyla tanışırlar. Zülfü Mavi şehzadeye olup bitenleri açıklar. Çocuklar annelerini mezardan çıkarırlar ve teyzelerini ülkelerinden sürgün ettirirler.

Tablo 1. "Zülfü Mavi" masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(TM, s. 293-309)	Güneş Kızı	Kırk katır kırk satır
(ERZ, s. 97-104)	Dilâremcengi	Zindana atılma
(AG, s. 105-116)	Çan Kuşu- Çor Kuşu	Kırk katır kırk satır
(EM, s. 343-356)	Gülükân	Kırk katır kırk satır
(EM, s. 178-183)	Zülfü Mavi	Sürgün
(TŞM, s. 241-247)	Padişahın Üç Kızı	Kırk katır kırk satır
(TŞM, s. 435-439)	Vezirin Üç Kızı ve Padişahın Oğlu	Ölüm
(AFM, s. 420-422)	Altın Saçlı Oğlanla Altın Saçlı Kız	Ceza belirsiz
(AGUG, s. 55-60)	Gülfidanım ile Şehzade Oğlu	Kırk katır kırk satır
(NTİDM, s. 578-579)	Hain Teyzeler	Kırk katır kırk satır
(YÇM, s. 212-223)	Üç Bacı- Nursen Hanım	Kırk katır kırk satır
(MM, s. 377-381)	Kıskanç Kız Kardeşler	Kırk katır kırk satır

Küçük kardeşin ablalar tarafından kıskanılarak terk edilmesini konu alan "Konuşan Kaval" (TM, s. 356-361) masalında Yaprak ve Fidan abla, Dal ise onların üvey kardeşidir. Ormanda hep beraber gezerken Dal göle düşer fakat ablaları onu kıskandıkları için kurtarmazlar. Sihirli bir tas yardımıyla gölden çıkar ve gölün kıyısında kavak ağacı olur. Bu ağaçtan yapılan kaval yere düşünce tekrar Dal haline gelir ve kendisine yapılanları babasına anlatır. Padişah olan babası kavalın parçalarını Yaprak ve Fidan'ın yüzüne atınca ikisi de güzelliklerini kaybederler. "Telli Top" (AG, s. 168-171) masalı da motif yapısı ve olay kurgusu bakımından "Konuşan Kaval" masalına benzemektedir. Bu masalda da ormanda dolaşırken kardeşlerini kuyuya atan ablaların masalın sonunda "kırk katır/kırk satır" tercihini yapmak zorunda olduğu görülmektedir.

“Elma Ağacı” (EM, s. 372-381) adlı masalda şehzadelerin küçük kardeşlerini kıskandığı görülmektedir. Masalda: bir dev sarayın bahçesindeki elma ağacının bütün elmalarını her yıl aynı dönemde çalmaktadır. Padişahın üç oğlu bu deviy yakalamak ve öldürmek için izin isterler. Deviy yaşadığı kuyuyu bulduklarında padişahın büyük ve ortanca oğlu kuyuya girmeye korkarlar ancak küçük şehzade kuyuya girip deviy öldürür. Kuyuda bulunan üç kızı kurtarır ve sırasıyla kızları kuyudan çıkarmaya başlar. Kızlarla evlenmeyi düşünürler fakat ağabeyleri küçük kardeşlerinin kısmetini görüp aynı zamanda deviy de onun öldürdüğünü düşününce onu kuyuda terk ederler. Olup bitenleri anlatmamaları için de kızları korkuturlar. Kuyudan kurtulan küçük kardeş saraya dönüp ağabeylerini affedince toplu halde düğün yaparlar.

Tablo 2. “Elma Ağacı” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(TM, s. 156-186)	Altın Bülbül	Kırk katır kırk satır
(TM, s. 340-355)	Sihirli Tavşan	Sürgün
(EM, s. 372-381)	Elma Ağacı	Ceza yoktur (Affedilme)
(EM, s. 131-141)	Ayı Kulağı	Ceza yoktur (Affedilme)
(44TM, s. 259-268)	Sihirli Ayna	Ölüm
(TŞM, s. 266-277)	Gülmez Padişahı	Ceza yoktur (Affedilme)
(AFM, s. 303-304)	Gülü Koparan Dev	Ölüm
(AGUG, s. 63-68)	Padişahın Üç Oğlu	Yaralama
(AGUG, s. 171-174)	Padişahın Elma Ağacı	Ceza yoktur (Affedilme)
(YÇM, s. 52-59)	Zümrüdüanka Kuşu	Küçük düşürme
(MM, s. 415-419)	Zümrüdü Anka	Kırk katır kırk satır
(GM, s. 507-516)	Şemşirak Taşları	Küçük düşürme

“Arif Yusuf” (EM, s. 308-316) adlı masalda da ablalar küçük kardeşlerini kıskanmaktadır. Bu masalda ülkenin padişahı bir savaşa girer ve her geçen gün savaş aleyhlerinde gitmektedir. Tam savaşı kaybetmek üzereyken Arif Yusuf padişaha bir dua yazar ve padişah savaşı kazanır. Savaş bitince Arif Yusuf annesine, padişahın kızını kendisine istemesini söyler. Annesi zor da olsa kabul edip ister ve Arif Yusuf önce padişahın büyük kızı ile evlenir. Kız onu sevmez ve bırakıp saraya döner. Arif Yusuf bu defa ortanca kız ile evlenir fakat ortanca kız da onu beğenmez ve saraya döner. Sonunda küçük kız Arif Yusuf’la kalır ancak onun aynı zamanda bir peri kızı ile evli olduğunu öğrenir. Peri kızı Arif Yusuf’a musallat olmuştur, onu serbest bırakmaz. Küçük kız peri kızının bütün kötülüklerine rağmen ona iyilik yapınca peri kızı Arif Yusuf’u serbest bırakır. Padişahın küçük kızı ile Arif Yusuf mutlu, mesut hayatlarına devam ederler. Ablaları da kıskançlıktan felç olup yatağa düşerler.

Tablo 3. “Arif Yusuf” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(EM, s. 308-316)	Arif Yusuf	Sakatlanma
(TM, s. 74-82)	Peynir Tulumu	Pişmanlık
(ERZ, s. 78-82)	Pabuçlu Mehmet	Pişmanlık
(ERZ, s. 83-87)	Pallucu Büyük	Pişmanlık

“Kotan” (EM, s. 174-177) adlı masalda da yine kardeşler birbirini çekemezler. Masalda, yedi kardeş bir arada yaşamaktadır lakin en küçük kardeş olan Kotan üveydir ve hiçbiri onu istemez. Kotan’dan kurtulmak için köyün ağasına, ne kadar zor görev

olursa olsun Kotan'ın başaracağını anlatırlar. O da gerçekten kendisine verilen bütün imkânsız görevleri başarıyla tamamlar. Büyük kardeşler daha da sinirlenirler. Sonunda ağa Kotan'a kızını verir ve kardeşler kıskançlıklarından köyü terk ederler.

“Kırk Haramiler” (NTİDM, s. 585-586) adlı masalda Kasım, küçük kardeşi Ali Baba'dan daha zengindir. Ali Baba hazine bulup zenginleşince Kasım onu kıskanır ve kurnazlıkla hazinenin saklandığı mağaranın yerini öğrenir. Mağaraya gidip bütün hazineyi doldurmak ister ancak mağarada 40 haramilere yakalanır. Kırk Haramiler Kasım'ı kafasını keserek öldürürler.

Yukarıda belirlenen ve örnek olarak seçilen masal metinlerinin hepsinde kardeşler aynı cinsiyetten kardeşlerinin başarılarını kıskanmaktadır. “Peri Kızı” (TM, s. 45-53) masalında ise kız kardeşlerin erkek kardeşlerini kıskandığı görülmektedir. Peri kızı ile evlenen erkek kardeşin ablaları kızın yaptıklarını kendilerinin de yapacakları fikrine kapılmışlar. Yemeği yapmaya çalışan büyük ablanın elleri yanmış, ortanca kuyuya düşmüş, en küçük kız kardeş ise fırında yanmıştır. “Dülger Kızı” (ZZİ, s. 155-159) adlı masalda da benzer olaylar cereyan etmektedir. Dülger kızı bir peridir ancak şehzadenin bir isteğini yapmayınca şehzade de vezirin kızlarıyla evlenir. Fakat evlendiği kızlar Dülger kızı gibi iş yapmayı beceremezler ve sıra sıra ölürlere. Dülger kızı şehzadeye kızdıysa da masalın sonunda barışırlar.

2. Annelerin Üvey Çocuklarını Kıskanması

Edebiyat, sinema, tiyatro gibi sanatlarda üvey anneler genellikle yaptıkları fenalıklarla kötü gösterilmektedir. Masal metinlerinde de annelerin üvey kızları hakkında her zaman kötü düşünceler besledikleri ve bunları uygulamaya koydukları fark edilmiştir. Üvey anne karakterinin tespit edildiği masalarda, öz çocuk ve üvey çocuk arasındaki ayırmadan net olarak söz etmek mümkündür. Öz çocukların yorulmadığı, onlara zor görevler verilmediği, eşyaların ve yiyeceklerin en iyisinin onlara layık olduğu anneleri tarafından iddia edilir. Üvey çocuktan kurtulma isteği nedeniyle onların zor görevlere gönderildikleri, aç bırakıldıkları, onlara her türlü eziyetin reva görüldüğüne masalarda sıklıkla rastlanmaktadır. Ancak bütün bu olumsuzluklara rağmen masalların sonunda kötü davranılan çocuk ödüllendirilirken ondan kurtulmaya çalışan üvey anne ve çocukları cezalandırılmaktadır.

“Öksüz Kız” (EM, s. 256-258) adlı masalda öz annesi öldükten sonra babası başka bir kadınla evlenen kızın durumu anlatılır. Analığı, üvey kızından kurtulmak için ona çok kötü davranır ve onu her gün kırlara yiyeceksiz yollar, başaramayacağı görevler verir ve yapmadan eve dönmemesini söyler. Bu arada analığın kendi kızı olur ve onu el bebek gül bebek besler, büyütür. Fakat istemediği kız her defasında ona yardım edenler sayesinde görevleri başarır. Evdeki bütün zor işleri de kıza yükler ve kendi kızıyla beraber bir düğüne giderler. Bir yardımcı yine Öksüz Kıza işleri bitirmesinde kolay yolu gösterir ve işler bitince sihirli kıyafetleri giyip o da düğüne gider. Düğündekiler onu padişahın kızı zannederler, çok beğenirler. Düğün bitince eve dönerken ayakkabısını kaybeder ve bu ayakkabıyı bulan şehzade kızı da bulur, onunla evlenir. Üvey anne ve kızı hasetlerinden çatlarlar. Alman Grimm Kardeşler tarafından derlenen “Külkedisi” adlı masala benzeyen bu masalın Anadolu'da eş metinleri de mevcuttur.

Tablo 4. “Öksüz Kız” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(EM, s. 256-258)	Öksüz Kız	Ölüm
(TŞM, s. 248-250)	Küllü Fatma	Kırk katır kırk satır

(NTİDM, s. 508:512)	Narince Hanım	Kırk katır kırk satır
---------------------	---------------	-----------------------

“Fare ile İyi Kalpli Kız” (AG, s. 129-132) adlı masalda anne kendi kızını çok severken üvey kızını evde istememektedir. Kocasına kızdan kurtulmasını, onu ormana bırakmasını söyler; kocası da kendi öz kızını biraz yiyeceklerle ormanda bırakıp eve döner. Kız babasının bıraktığı yiyeceği fareyle bölüşür ve fare ile dost olur. Farenin yardımıyla aslanın saldırısından kurtulan kız yine farenin yardımıyla zengin de olur. Ormanda tekrar babasıyla buluşan kız onunla birlikte yanlarında altınlarla eve döner. Üvey anne bu durumu çok kıskanır, hemen kendi öz kızını da ormana bırakır. Fareyle karşılaşan kız ona yardım etmeyip fareyi öldürünce aslanın saldırısından kurtulamaz ve ölür. Üvey anne de kendi kızının ölümüyle cezasını çekmiş olur.

Tablo 5. “Fare ile İyi Kalpli Kız” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(AG, s. 129-132)	Fare ile İyi Kalpli Kız	Ölüm
(YÇM, s. 36-38)	Öksüz Kız	Çirkinleşme, Ölme
(MM, s. 365-366)	Altın Fatma Kirli Fatma	Çirkinleşme
(MKM, s. 294-295)	Üvey Kızla Öz Kız	Çirkinleşme
(AGUG, s. 79-82)	Kötü Düşünce	Boşanma

Bu kategorideki en bilinen masallardan biri “Nardaniye Hanım” (ZZİ, s. 121-127) masalıdır. Masalda, annesi ölünce eve gelen üvey anne Nardaniye Hanım’ın evden gönderilmesini ister. Kıza bol bol tuzlu yiyecekler yedirir, susamasını sağlar. Nardaniye Hanım susayıp su içmek isteyince hemen içine yavru yılan attığı suyu verir. Kız suyu içtikten sonra aradan zaman geçer ve yılan kızın karnında büyür. Üvey anne kızın gebe olduğunu söyler ve kızı evden attırır. Dışarıda öleceğini umar. Bir süre sonra Nardaniye Hanım’ın yaşadığını öğrenir ve yine peşine düşer. Çünkü Ay’dan dünyadaki en güzel kızın Nardaniye Hanım olduğunu öğrenmiştir. Cadı kadın vasıtasıyla kıza zehirli sakız yollar, onu öldürür ve tabuta koyarlar. Tabutu bulan şehzade sakızı Nardaniye Hanım’ın boğazından çıkarınca kız tekrar hayata döner. Şehzadeye olup bitenleri anlattığında üvey anne ve cadı kadın yakalanır. Her ikisi de “kırk katır kırk satır” tercihini katırlardan yana kullanarak kırk katırın ardına bağlanıp parçalanırlar.

Tablo 6. “Nardaniye Hanım” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(ZZİ, s. 121-127)	Nardaniye Hanım	Kırk katır kırk satır
(BKM, s. 248-263)	Saka Güzeli	Ceza Allah’a havale edilir
(44TM, s. 230-239)	Sihirli Saç Tokası	Ölüm
(NTİDM, s. 601-602)	Üvey Ana	Ölüm
(YÇM, s. 159-163)	Nar Adlı Kız	Ölüm

Üvey anne masallarında genellikle kız çocuklarının evde istenmediği görülmüştür. Ancak Naki Tezel’in İstanbul’dan derlediği “Hayrettin” (NTİDM, s. 534-543) adlı masalda istenmeyen çocuk erkektir. Masalda, Hayrettin isimli çocuğun babası zalim bir padişahtır. Aynada gördüğü peri kızıyla evlenmek isteyen padişah, peri kızının “Hayrettin’in annesinin gözlerinin çıkarılıp hapse atılması ve Hayrettin’in üç zorlu göreve yollanması” isteklerini padişah yerine getirir. Hayrettin görevleri başarıp saraya gelir. Peri kızı Hayrettin’i öldürmek için çabalar fakat bunun farkında olan Hayrettin, peri kızını bayıltıcı suyla bayıltır ve ardından peri kızının canının olduğu şişeyi kırıp onu öldürür. Zalim padişahı da idam ettirerek kendisi onun yerine geçer.

“Gadana” (MM, s. 433-436) da üvey anne tarafından istenmeyen bir kızın masalıdır. Üvey anne Ayşegül adlı kızın evden atılmasını ister ve babası da Ayşegül’ü evden gönderir. Yeni bir hayat kuran Ayşegül evlenir ve çocukları olur. Ancak üvey anne Ayşegül’ün mutluluğunu kıskanmaya devam eder. Ayşegül’ü bayılıp çocuklarını kaçıtır ve ağzına kan sürer. Masalın sonunda üvey annenin yaptıkları anlaşılınca kırk katır kırk satır cezası verilir.

3. Teyzelerin Kahramanı Kıskanması

“Muradına Nail Olmayan Dilber” (GM, s. 550-555) adlı masalda gülünce yüzünde güller açan, yürüdüğünde yolunda çimenler biten ve yıkandığında suyu altına dönüşen bir kız çocuğu doğar. Kız büyür ve ülkenin şehzadesiyle evlenir. Düğün alayı saraya doğru yola çıkar fakat kötü niyetli teyzesi de kızın yanındadır. Kızın şehzade ile evlenecek olmasını kıskanan teyzesi ona çok fazla tuzlu çörek verir. Tuzlu çörekleri yiyen kız çok susayınca teyzesi su karşılığında kızın gözlerini ister. İçi yanan kız gözlerini vermeyi kabul eder. Teyzesi, gözlerini söküp veren kızı arabadan da atar ve onun yerine kendi kızını şehzadeyle evlendirmek için saraya götürür. Sonunda olaylar gün yüzüne çıktığında teyze ve kendi kızı kırk katır kırk satır tercihinde kırk katırı seçerler ve parça parça olurlar. Bu masalın eş metinlerinde kahramanların teyze, dadı, üvey anne gibi değişimlere uğradığı fark edilmiştir.

Tablo 7. “Muradına Nail Olmayan Dilber” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(GM, s. 550-555)	Muradına Nail Olmayan Dilber	Kırk katır kırk satır
(EM, s. 237-241)	Bacılar	Kırk katır kırk satır
(TŞM, s. 332-336)	Muradına Nail Olmayan Dilber	Kırk katır kırk satır
(AFM, s. 423-426)	Gurbete Giden Gelin	Kırk katır kırk satır
(NTİDM, s. 480-482)	Muradına Nail Olmayan Dilber	Kırk katır kırk satır
(YÇM, s. 224-230)	Gül Senem	Kırk katır kırk satır
(MM, s. 360-362)	Yanağında Güller Açan Kız	Kırk katır kırk satır
(MKM, s. 275-278)	Muradına Ermeyen Dilber	Kırk katır kırk satır
(BKM, s. 97-118)	Muradına Ermeyen Dilber	Kırk katır kırk satır
(TM, s. 149-155)	Bir Göze Bir Gül	Kırk katır kırk satır

4. Vezir/Lalaların Kahramanı Kıskanması

Masalarda padişahın en yakınındaki kişiler çoğunlukla vezirlerdir ve padişahın verdiği zor bir görevi tamamlayanı ya da padişaha bulunamayacak bir hediye getirip takdir edilen kahramanı genellikle kıskanırlar. Kahraman görevleri başarıyla tamamladıkça ondan kurtulmak için padişahı ikna edip kahramanın daha zor görevlere gönderilmesini sağlarlar. “Karga Peri” (44TM, s. 170:177) masalının kurgusu da buna dayanır. Genç bir delikanlı ülkenin padişahına çok nadir bulunan bir kuş hediye eder, padişah da bu hediyenin karşılığı olarak delikanlıya bol miktarda altın verir. Lala, padişah ile delikanlının arasının iyi olmasını kıskanır ve padişahın aklına girerek delikanlının zorlu görevlere gönderilmesini sağlar. Görevler ardı ardına başarıldıkça lala daha çok hiddetlenir. Padişahın karısı için periler ülkesinden ilaç da getirince karga peri padişaha lalanın yaptıklarını anlatır. Padişah lalayı görevinden azleder ve delikanlı vezir olarak atanır.

Tablo 8. “Karga Peri” masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın	Masalın Adı	Ceza
---------------------	-------------	------

Sayfası		
(44TM, s. 170-177)	Karga Peri	Görevden azl
(EM, s. 279-283)	Avcı Mehmet'in Oğlu	Hayvana dönüştürme
(GM, s. 537-546)	Hayat Otu	Ölüm
(YÇM, s. 204-208)	Hızırva Güzeli	Ölüm
(TM, s. 466-468)	Keloğlan Yemede	Görevden azl

5. Cariyelerin Kahramanı Kıskanması

Cariyelerin kahramanı kıskandığı masallardan biri "Hani Ya Bacımın Ayağı" dır (GM, s. 473-475). Masalda ilk olarak üvey anne tarafından istenmeyen kız ve erkek çocuk evden atılır. İki kardeş ormanda dolaşırken erkek çok susar, geyik izindeki su birikintisinden içince geyiğe dönüşür. Kız da başına bir hal gelmesin diye çeşme başındaki ağaca çıkar ve orda saklanır. Oradan geçen şehzade kızı ağaçta görüp aşık olur ve onunla evlenir. Saraydaki bir besleme/cariye bu evliliği çok kıskanır, kız gezmeye çıkınca onu göle düşürür ve kızın yerine kendisi geçer. Kız bu süreçte aynı zamanda geyiğe dönüşen kardeşiyle de ilgilenmektedir. Kız göle düşünce kardeşi de çaresiz kalır. Kızın yerine geçen besleme geyik ile kız arasındaki kardeşliği anladığından geyiği de ortadan kaldırmak ister. Hasta olduğunu ve geyik etinin kendisini iyi edeceğini şehzadeye iletir. Geyik yakalanır ancak şehzadeye her şeyi anlatınca besleme kırk katır kırk satır tercihini yapar ve kırk katırın ardına bağlanıp parçalanır.

Tablo 9. "Hani Ya Bacımın Ayağı" masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(GM, s. 473-475)	Hani Ya Bacımın Ayağı	Kırk katır kırk satır
(ZZİ, s. 103-108)	Bacı Bacı, Can Bacı	Kırk katır kırk satır
(MKM, s. 262-264)	Danagöz Karısı	Kuyuya atılma

Masalarda saraydaki cariyeye kızlar genellikle şehzadenin evlenmesini istemezler veya evlendiğinde kızı öldürmek isterler. "Ala Balık" (TM, s. 289-292) masalında da benzer bir hadise anlatılır. Şehzadenin karısını kıskanan Arap cariyeye, yerine geçmek için onu öldürmek ister. Hem şehzadenin karısını hem de çocuklarını denize atar ve şehzadenin karısının yerini alır. Şehzade cariyenin yaptıklarını öğrendiğinde Arap cariyeye kırk katır kırk satır ile cezalandırılır.

Tablo 10. "Ala Balık" masalı ve eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(TM, s. 289-292)	Ala Balık	Kırk katır kırk satır
(TM, s. 362-373)	Limon Kız	Kırk katır kırk satır
(BKM, s. 289-328)	Mercan Kız	Kırk katır kırk satır
(AGUG, s. 71-74)	İğne Kız	Kırk katır kırk satır
(AGUG, s. 159-164)	Üç Portakal	Affedilme
(ERZ, s. 194-200)	Üç Turunçlar	Kırk katır kırk satır
(ERZ, s. 201-203)	Üç Karpuz Güzeli	Ölüm
(ERZ, s. 204-211)	Üç Narlar	Kırk katır kırk satır
(EM, s. 269-275)	Üç Nar	Kırk katır kırk satır
(AFM, s. 316-319)	Üç Turunçlar	Kırk katır kırk satır
(44TM, s. 39-53)	Üç Portakal Peri	Ceza verilir
(NTİDM, s. 465-466)	Üç Turunçlar	Kırk katır kırk satır

(NTİDM, s. 493-496)	Üç Limon Kızı	Kırk katır kırk satır
(MKM, s. 336-338)	Portakaldan Çıkan Kız	Ölüm

6. Diğer Kıskançlıklar

“Şah İsmail” (EM, s. 150-161) adlı masalda padişah babanın kendi oğlunu kıskanıp sevdiği kızlara göz dikmesi ve oğlunu kızlar için öldürmeye çalışması konu edilmektedir. Şah İsmail masal boyunca babasının verdiği birçok zorlu görevi başarıyla tamamlar. Son görevinde beraberinde kurtardığı kızlarla birlikte saraya döner. Padişah, kızlarla evlenecek olan Şah İsmail’i (oğlunu) kıskanır ve kendisi evlenmek ister. Şah İsmail görevleri başarırken yanındaki yardımcısı Arap’ı da saraya getirmiştir. Arap, padişahın kötü niyetli olduğunu ve amacının şehzadeyi öldürmek olduğunu anlayınca padişahu öldürür ve Şah İsmail padişah olur.

Arkadaşlar arasındaki kıskançlık masalarda sıklıkla görülen bir durum değildir. “Yaşlı Kadınlar” (GM, s. 547-549) adlı masalda 65 ve 70 yaşlarındaki iki kadından küçük olan hile yaparak Beyoğlu ile evlenir. Fakat Beyoğlu kandırıldığını anlayınca kadını camdan aşağı atar. Aşağı düştüğünde Allah Cebrail’e emir verir; Cebrail kadını genç ve güzel hale getirir. Arkadaşını kıskanan 70 yaşındaki kadın da camdan atlar. Ancak kıskanç kadına yardım eden kimse olmaz ve yere düşüp ölür.

Olay örgüsü ve masal motifleri açısından “Yaşlı Kadınlar” (TM, s. 272-277) masalına benzeyen “Çifte Kambur” masalında kambur iki arkadaşın başından geçenler anlatılır. Ali ile Veli adındaki iki arkadaşın Ali güler yüzlü ve iyi huylu, Veli ise tam tersidir. İki arkadaşı gören şeytanlar Ali’nin iyi karakterinden dolayı onun kamburunu iyileştirirler. Veli, Ali’yi çok kıskanır ama şeytanlar onun karakterinden dolayı iyi etmedikleri gibi Ali’nin kamburunu da ona ilave ederler. Veli yerinden kalkamaz hale gelir.

“Şamdan Kız” (TM, s. 383-392) masalında annesi ölen kız çocuğu çevre baskısından babasıyla evlenmek zorunda bırakılır. Kız buna karşı çıkar ve bir şamdanın içine gizlenir ve orada yaşar. Baba şamdanı satmak zorunda kalınca rastgele bir şehzade satın alır. Kız şamdandan çıkıp şehzade ile tanışır ve evlenir fakat bu evliliği kimse bilmemektedir. Bir süre sonra şehzade savaşa gider, şamdanı da korumak üzere annesine teslim eder. Baş vezirin kızı şehzadeyi sevmektedir ve şamdanda yaşayan kızını bilmektedir. Bir vesileyle şamdanı ele geçirip ateşe atar, kız hemen şamdandan çıkar. Kızı kimse tanımadığı için saraydan yollarlar. Şehzade savaştan geri gelince hemen Şamdan Kız’ı bulur, saraya geri getirir. Olup bitenlerde parmağı olan baş vezir görevden alınır ve sürgün edilir.

Tablo 11. “Şamdan Kız” masalının eş metinlerinde kıskançlığın cezaları

Kitabın Adı-Masalın Sayfası	Masalın Adı	Ceza
(TM, s. 383-392)	Şamdan Kız	Sürgün
(ZZİ, s. 160-169)	Ahu Melek	Ölüm
(NTİDM, s. 554-555)	İğneci Yahudi	Ceza yok

“İnsanoğlu Nankördür” (ZZİ, s. 238-242) masalı oldukça nadir rastlanan bir kıskançlık türünü anlatmaktadır. Metinde, ölmek üzere olan bir baba oğluna; her türlü hayvan ve bitkiye iyilik yapılabileceğini fakat insanoğlunun nankör olduğundan dolayı iyilikten anlamayacağını nasihat eder. Adam denk geldiği bir yılanı kedinin elinden, leyleği de yılanın sarmasından kurtarır. Son olarak dövülürken rastladığı bir çocuğu da kurtarıp evine alır. Yılan ve leylek adamın yaptığı iyiliğe karşılık adama her gün yiyecek ve altın verirler. Çocuk bunu fark edince kıskanır ve doğruca padişaha haber verir.

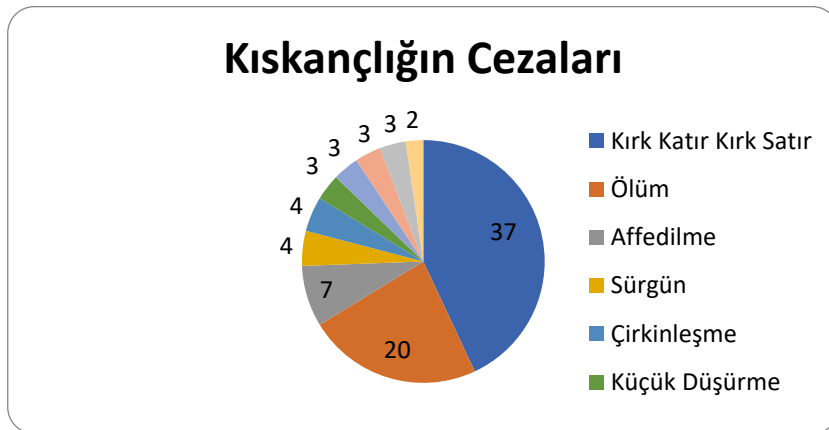
Padişah hemen adamı çağırır, adamdan sebebini öğrenir ve çocuğun hasetliğini öldürterek cezalandırır.

Sonuç

Sosyal bilimlerin öncelikle psikoloji alanından başlayarak sosyoloji, felsefe, tarih gibi hemen her alanında sinema, tiyatro gibi görsel sanatlarda oldukça zengin örneklerine rastlanan kıskançlık, edebî eserlerde de sıklıkla ortaya konulan bir duygudur. Kıskançlık; sevilen, önemsenen, kaybetmekten korkulan veya başkasında olması istenmeyen kişi/nesne/yeteneklere bağlı olarak bireyde meydana gelen durumu koruma isteğidir. Bireyin zihninde oluşan yeni duruma karşı aşırı karşıtlık ve mevcut şartların devamlılığı için sergilenen tutuculuk, masalarda kahramanlara inanılması zor kötülükler yaptırmaktadır.

İncelenen derleme masal metinlerinde toplam 854 adet masal içerisinde diğer suçlara oranla kıskançlık suçunun yoğunluğu göze çarpılmaktadır. 89 adet masalda Grafik 1’de yer alan cezaların kıskançlık tavrı sergileyen kahramanlara verildiği belirlenmiştir. Çalışmanın amacı özetle, birçok suçun oluşmasında temel sebeplerden biri olarak değerlendirilen kıskançlık kavramının, masal metinlerindeki görülme şekilleri, sıklığı, sebepleri ve sonuçlarını ortaya koymaktır. Taranan masalarda belirlenen kıskançlıklar altı alt başlık altında gruplandırılmıştır: Kardeşlerin Birbirini Kıskanması, Annelerin Üvey Çocuklarını Kıskanması, Teyzelerin Kahramanı Kıskanması, Vezir/Lalaların Kahramanı Kıskanması, Cariyelerin Kahramanı Kıskanması, Diğer Kıskançlıklar. Bu gruplandırma kıskançlık neticesinde suç işleyen bireylerin kahramana göre masaldaki konumu baz alınarak oluşturulmuştur.

İncelenen masal metinlerindeki kıskançlık sonucu işlenen suçlar ve suça karşılık olarak verilen cezalar tespit edilerek masallardaki ceza uygulanış biçimlerinde belli bir yoğunluğun ve tutarlılığın olma durumu, adalet sisteminin tam olarak işlemesi, eşitlik ilkesine uyum gibi kriterler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır. Ulaşılan sonuçlara göre, masalarda kıskançlık nedeniyle işlenen suçların genellikle “kırk katır kırk satır” ile cezalandırıldığı görülmektedir. Bu ceza şekli de ölüm ile sonuçlanmasına rağmen masalarda sıklıkla karşılaşıldığından ölüm cezasının diğer türlerinden ayrı tutulmuştur. Zira bu cezadan sonra kıskançlığa verilen ceza yoğunluğunda “ölüm cezası” gelmektedir. Belirlenen ceza şekillerini içeren tablo şu şekildedir:

Grafik 1. Kıskançlığın Cezaları

Yukarıda yer alanların dışında yalnızca birer masalda cezanın hayvana dönüşüm, boşanma ve Allah’a bırakılması şeklinde hayata geçirildiği belirlenmiştir.

İncelenen masalarda ilgili suçun cezası olarak verilen kararların genellikle tutarlı olduğu saptansa da bazı masalarda genele oranla çok ağır cezaların olduğu bazılarında ise hiç cezanın olmadığı gözlemlenmiştir. Bu göstergeler de cezalandırma sırasında belli bir standardın tam olarak yakalanmadığını ortaya koymaktadır. Eş metinlerde dahi görülen bu derece farklılıkların kanaatimizce temel sebebi, anlatıcıların kişilik özelliklerindeki farklılıklardır.

Tespit edilen cezalandırmalardan birçoğu geçmişten günümüze sosyal hayatın devamlılığı ve düzeni için geçerliliğini korumuştur. Maddi cezalarla birlikte kınama, küçük düşürme, toplumsal hayatın dışına atma gibi manevi cezalar günümüzde de bir yöntem olarak varlığını sürdürmektedir.

Kısaltmalar

- 44TM : 44 Türk Masalı
 AFM : Afyonkarahisar Masalları
 AG : Az Gittik Uz Gittik
 AGUG: Az Gidenler Uz Gidenler
 BKM : Billur Köşk Masalları
 EM : Elazığ Masalları ve Propp Metodu
 ERZ : Erzurum Masalları
 GM : Gümüşhane ve Bayburt Masalları
 MKM : Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı
 MM : Muğla Masalları
 NTİDM: Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar
 TM : Türk Masalları
 TŞM : Taşeli Masalları
 YÇM : Yukarı Çukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması
 ZZİ : Zaman Zaman İçinde

Kaynakça

- Alangu, T. (2017). *Billur Köşk Masalları*. İstanbul : Yapı Kredi Yayınları.
 Alptekin, A. B. (2002). *Taşeli Masalları*. Ankara: Akçağ Yayınları.
 Aslan, F. (2013). *Naki Tezel'in İstanbul'dan Derlediği Masallar*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
 Boratav, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde*. Ankara: İmge Kitabevi.
 Boratav, P. N. (2015). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: BilgeSu Yayıncılık.
 Boratav, P. N. (2017). *Az Gittik Uz Gittik*. Ankara: İmge Kitabevi.
 Buunk, A. P. ve Fernandez, A. M. (2020). Don't Cheat Like I Did: Possessive Jealousy and Infidelity in Close Relationships. *Interpersona: An International Journal on Personal Relationships*, 14(2), 211-216.
 Çağrırcı, M. (1997). Haset. *TDV İslam Ansiklopedisi*, (C. 16, s.378-80). İstanbul: TDV Yayınları.

- Demir, R. (2018). *Anadolu Masallarında Suç ve Ceza Motifi*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Demirtaş, A. ve Dönmez, A. (2006). Yakın İlişkilerde Kıskançlık: Bireysel, İlişkisel ve Durumsal Değişkenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 3(17), 181-191.
- DeSteno, D. A. ve Salovey, P. (1996). Evolutionary Origins of Sex Differences in Jealousy?: Questioning the "fitness" of the Model. *Psychological Science*, (7), 367-372.
- Dillon, Lisa. (2013). Functional Aspects of Jealousy Across The Lifespan. *Human Ethology Bulletin*, 28(2), 13-26.
- Erdoğan, O. (2011). *Çocuk Hakları*. İstanbul: Acar Basım Yayıncılık.
- Foucault, M. (2013). *Hapishanenin Doğuşu*. (çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Güllü, İ. (2014). Suç Olgusuna Teorik ve Eleştirel Bir Yaklaşım. *KMÜ Sosyal ve Araştırmalar Dergisi*, (16), 104-107.
- Günay, U. (2011). *Elazığ Masalları ve Propp Metodu*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kunos, I. (2016). *44 Türk Masalı*. İstanbul: Tuti Kitap.
- Oğuz, M. Ö. (1999). Türk Halkbilimi Çalışmalarında Eşmetin (Varyant) ve Benzer Metin (Versiyon) Sorunu. *Milli Folklor*, 11(42), 2-5.
- Önal, M. N. (2011). *Muğla Masalları*. Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları.
- Özçelik, M. (2004). *Afyonkarahisar Masalları*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Pines, A. M. ve Friedman, A. (1998). Gender Differences in Romantic Jealousy. *The Journal of Social Psychology*, 1(138), 54-71.
- Sakaoğlu, S. (1973). *Gümüşhane Masalları*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Seyidoğlu, B. (2016). *Erzurum Masalları*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Spielman, P. M. (1971). Envy and Jealousy: An Attempt at Clarification. *The Psychoanalytic Quarterly*, 40(1), 59-82.
- Şimşek, E. (2001). *Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Tezel, N. (2017). *Türk Masalları*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- Tökel, D. A. (2008). Bana Masalımı Söyle Sana Kim Olduğumu Söyleyeyim. *Buruciye Dergisi* (2), 40-44.
- Tuğrul, M. (1969). *Mahmutgazi Köyünde Halk Edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Tuna, E. (2018). Haset ve Kıskançlığın Tanımlanması ve Klinik Görünümü. *DTCF Dergisi*. 58(2), 1751-1767.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe Sözlük*. (haz. Şükrü Halûk Akalın vd.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yavuz, M. H. (2009). *Masallar ve Eğitimsel İşlevleri*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Yavuz, M. H. (2014). *Az Gidenler Uz Gidenler*. İstanbul: Kaynak Yayınları.